

**Stanowisko strony mniejszościowej
Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych
w kwestii funkcjonowania kultury mniejszości narodowych i etnicznych
w warunkach pandemii koronawirusa**

Pandemia koronawirusa zmieniła fundamentalnie sposób funkcjonowania całego społeczeństwa, w tym także mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym. Niebezpieczeństwo zakażenia oraz wprowadzone przez rząd ograniczenia wpłynęły na możliwy zakres działań we wszystkich sferach życia społecznego, wymuszając poszukiwanie nowych form aktywności, które pozwalałyby na realizowanie podstawowych zadań niezbędnych dla funkcjonowania jednostek i społeczeństwa. Całość życia społecznego wymaga zachowanie nowych procedur i warunków zapewniających minimalizowanie zagrożenia.

Jedną ze sfer, która szczególnie odczuła skutki pandemii koronawirusa oraz mających na celu jej spowolnienie ograniczeń, jest życie kulturalne mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym. Wynika to z wielu czynników. Jednym z najważniejszych jest brak instytucji kultury mniejszości narodowych i etnicznych, posiadających finansowanie ze środków publicznych w formie subwencji. Obecna sytuacja ujawniła i wyostriżyła skalę problemów i zagrożeń oraz negatywnych skutków nieprzewidzianych zdarzeń. Jedną z głównych przyczyn wielu z nich jest obowiązujący w Polsce system finansowania kultury mniejszości oparty na jednorocznych grantach na poszczególne zadania dedykowanych dla organizacji pozarządowych mniejszości narodowych i etnicznych. W chwili obecnej publiczne instytucje kultury (w tym domy kultury, biblioteki) w ramach swej działalności, finansowanej ze środków publicznych, mają możliwość elastycznie dostosowywać formy działań do nowych warunków, wymuszonych przez pandemię i ograniczeń z nią związanych. W przypadku pełniących rolę kulturotwórczą organizacji pozarządowych mniejszości nie jest to możliwe ze względu na schemat finansowania, narzucający sztywne ramy i skutkujący brakiem elastyczności i możliwości szybkiego dostosowania się do niestandardowej sytuacji. Paradoksalnie pandemia koronawirusa ujawniła jak w soczewce negatywne zjawiska w zakresie funkcjonowania kultury mniejszości narodowych i etnicznych w Polsce, których istnienie i wynikające z nich ograniczenia środowiska mniejszościowe sygnalizują od wielu lat.

Organizacje pozarządowe mniejszości są również pracodawcami. Niezwykle istotnym problemem jest kwestia osób zatrudnionych przy realizacji działań mających na celu ochronę, zachowanie i rozwój tożsamości kulturowej mniejszości, w tym także finansowanych z dotacji MSWiA. Przerwanie tych działań i niemożność wydatkowania środków na ten cel może oznaczać – w przypadku przerwania zatrudnienia – zburzenie obecnie istniejącego wąskiego mechanizmu funkcjonowania systemu kultury mniejszości oraz niemożność odbudowania zasobu kadrowego w przyszłości, gdyż osoby te zmuszone będą znaleźć inne zatrudnienie.

Państwo podejmuje lub zapowiada obecnie różnorodne działania, aby zapewnić funkcjonowanie w obliczu pandemii różnych sfer życia społeczeństwa od gospodarki poprzez kulturę po trzeci sektor. W naszym przekonaniu dla zachowania ciągłości działań mających na celu ochronę, zachowanie i rozwój tożsamości kulturowej mniejszości również konieczne jest podjęcie stanowczych i daleko idących kroków ratunkowych ze strony instytucji państwa polskiego. Apelujemy o stworzenie tarczy antykrzysowej dla mniejszości!

Postulujemy, aby podjęte zostały przez Rząd szybkie działania mające zapewnić dalsze funkcjonowanie życia kulturalnego mniejszości w warunkach pandemii. Uważamy, że powinny to być zarówno kroki umożliwiające bieżące funkcjonowanie inicjatyw kulturalnych mniejszości, jak i działania długofalowe.

Proponujemy podjęcie następujących działań.

1. Zapewnienie wydatkowania dotacji MSWiA przez organizacje mniejszościowe w przyznanej wysokości ze stworzeniem możliwości daleko idących zmian w treści merytorycznej zadań, modyfikujących je i dostosowujących do nowej sytuacji wynikającej z zagrożenia epidemicznego (np. zamianę przedsięwzięć typu festiwale, koncerty, spotkania na inne formy działań kulturalnych, np. realizowanych on-line czy też zamiana ich na wydawnictwa), tak aby organizacje nie były pozbawione przyznanych dotacji.

2. Właściwym byłoby stworzenie możliwości przesuwania środków pomiędzy zadaniami, na które dana organizacja mniejszościowa otrzymała dotacje w 2020 r., lub scalania zadań w jedno zadanie oraz umożliwienie modyfikacji kosztorysów i zakresów działań stosownie do aktualnej sytuacji.

3. Uproszczenie mechanizmu sporządzania aneksów do umów, w tym dopuszczenie zawierania aneksów z mocą obowiązującą od dnia podpisania umowy.

4. Stworzenie możliwości procedowania w kwestiach dotyczących zadań realizowanych dzięki dotacji MSWiA kanałami elektronicznymi, wykorzystującymi podpis kwalifikowany lub profil zaufany, bez konieczności wysyłania podpisanych dokumentów pocztą tradycyjną.

5. Jednoznaczna gwarancja rozliczenia wydatków z dotacji MSWiA już poniesionych przez zleceniobiorcę na działania, których ostatecznie nie uda się zrealizować z powodu pandemii.

6. W przypadku rozwiązania lub niepodpisania wielu umów (czego należałoby uniknąć), koniecznym wydaje się ogłoszenie dodatkowego konkursu na dotacje, aby rozdysponować te środki zgodnie z przeznaczeniem zapisanym w ustawie budżetowej.

7. Sądzymy, że w istniejącej sytuacji należy rozważyć modyfikację zasad przyznawania dotacji MSWiA na 2021 r., dostosowując je do aktualnej sytuacji oraz idąc w kierunku docelowych zmian w modelu ochrony, zachowania i rozwoju tożsamości kulturowej mniejszości.

8. Uzasadnionym wydaje się wstrzymanie na czas zagrożenia epidemicznego działań MSWiA w zakresie kontroli zadań realizowanych w 2019 r. przez organizacje mniejszościowe oraz uproszczenie formalnych procedur dotyczących zadań realizowanych w 2020 r. Podejmowanie przez organizacje mniejszościowe oczekiwanych przez MSWiA działań w okresie zagrożenia epidemicznego, ogłoszonego w dniu 12 marca 2020 r., a tym bardziej w warunkach stanu epidemii i ograniczeń dotyczących przemieszczania się osób, obowiązujących od 25 marca 2020 r., jest utrudnione, a często niemożliwe, bez narażania siebie i innych na zagrożenie epidemiczne oraz łamanie obowiązujących zasad bezpieczeństwa, w tym ograniczeń w przemieszczaniu się.

9. Konieczną jest zmiana Zarządzenia Prezesa Rady Ministrów w sprawie regulaminu pracy Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych w kierunku stworzenia możliwości odbywania posiedzeń Komisji w formie wideokonferencji lub innej zdalnej formie oraz innych modyfikacji regulaminu umożliwiających zdalną pracę Komisji.

10. Niezbędną wydaje również nowelizacja ustawy Prawo o stowarzyszeniach w kierunku dania organom stowarzyszeń możliwości zdalnego procedowania i podejmowania decyzji bez konieczności przeprowadzania zebrań, co w obecnej sytuacji epidemicznej i w warunkach wprowadzonych ograniczeń w przemieszczeniu się, nie jest możliwe i paraliżuje działalność stowarzyszeń, które nie mają w statutach zapisów pozwalających na zdalne podejmowanie uchwał i decyzji.

11. W perspektywie długofalowej pilnym wydaje się podjęcie prac nad nowym modelem funkcjonowania życia kulturalnego mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym w Polsce. Kryzys spowodowany pandemią i możliwe załamanie się dotychczasowego modelu może mieć katastrofalne, w wielu przypadkach nieodwracalne, skutki dla ochrony, zachowania i rozwoju tożsamości kulturowej mniejszości.

Uważamy, że koniecznym jest podjęcie przez Rząd, w oparciu o zaprezentowane stanowisko strony mniejszościowej Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych, pilnych kroków w celu zapewnienia ciągłości działań mających na celu ochronę, zachowanie i rozwój tożsamości kulturowej mniejszości. Jeżeli dojdzie do załamania istniejącego, niedoskonałego systemu, niezwykle trudno będzie go odbudować, gdyż w przypadku zachowania tożsamości i ciągłości przekazu kulturowego mniejszości narodowych i etnicznych mamy do czynienia z ograniczonym potencjałem i niewielkimi możliwościami wsparcia poza budżetem państwa.

Grzegorz Kuprianowicz
Współprzewodniczący Komisji Wspólnej Rządu
i Mniejszości Narodowych i Etnicznych,
reprezentujący mniejszości

Warszawa, 1 kwietnia 2020 r.

Votum separatum wobec niniejszego stanowiska zgłosił członek KWRiMNiE przedstawiciel mniejszości romskiej Pan Bogdan Trojanek.